מהדורה למורה – מפתח תשובות

מטרות הדף:

- להפעיל באופן עצמאי את חמשת צעדי שיטת הבלש על כל פועל נתון
- לזהות ולסווג פעלים לפי גזרת הנחים: ל"ה/י, פ"י/ו, ע"ו/י וחסרי פ"נ
- להסביר כיצד אות נחה משפיעה על צליל הפועל בבניינים שונים
- לבצע הבחנה מדויקת בין תופעת הנחת האות לבין תופעת הבליעה (פ"נ)

גרסת עולים חדשים – מילון מילים בראש הדף, משפטים קצרים ושפה פשוטה. אפשר לאפשר מילון אישי ועבודה בזוגות.

חלק א' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – זיהוי הצעדים

1. ב – הוא אתמול
2. ב – שלוש
3. ב – פעל
4. ב – ו, י, ה

חלק ב' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – יישום על פעלים

1. לא נכון – אות נחה נכתבת אך לרוב אינה נשמעת, או נעלמת לגמרי
2. נכון – כך מוגדרת גזרה
3. נכון – אחרי זיהוי הבניין מורידים את האותיות שהוא הוסיף

חלק ג' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – תרגול על פעלים מהאתר

1. קם
2. ה
3. עו/י

חלק ד' – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – זיהוי בסיסי

1. לא נכון – האות הראשונה יכולה להיות גם ו׳ וגם י׳, לכן רושמים אותה כ-י/ו
2. נכון – אחרי השמטת מוספיות ההפעיל נשארות 3 אותיות: י/ו-ב-ל, והראשונה נחה
3. נכון – זהו הצליל האופייני לנפעל בגזרה זו
4. נכון – אלה הֵינִיק, הֵימִין, הֵילִיל, הֵישִׁיר, הֵיטִיב

חלק ה' – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – תרגול והשלמה

1. י/ו-ד-ע
2. נוֹלַד
3. הפעיל (הוֹבִיל)
4. אִישַׁן
5. י/ו-ט-ב

חלק ו' – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – חשיבה והרחבה

1. מעבירים את הפועל לבניין הפעיל: הוּרַד הופך להוֹרִיד (3 אותיות - פ"י/ו), והוּקַם הופך לְהֻקִים (2 אותיות - ע"ו/י)
2. משפט לדוגמה + שלבים: הוא אתמול הוֹשִׁיב, בניין הפעיל, השמטת ה-י, נשארות 3 אותיות י/ו-ש-ב
3. האות הראשונה הנחה גורמת לשינוי התנועה; השורוק מחליף את הקובוץ הרגיל של הופעל
4. לדוגמה: הֵינִיק - י/ו-נ-ק; הֵימִין - י/ו-מ-ן

חלק ז' – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – זיהוי ראשוני

1. נכון – נשארו רק שתי אותיות (ש־ר) בלי דגש – סימן לבניין קל בגזרה זו
2. נכון – כך נשמע נפעל בגזרה זו: נָסוֹג, נָמוֹג
3. לא נכון – בהפעיל הה׳ מנוקדת בצירה: הֵקִים, הֵעִיר
4. נכון – אכן כך – הוּקַם, הוּדַם, במקום "הֻקַם"

חלק ח' – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – זיהוי בבניינים

1. א – ק-ו-ם
2. ג – הפעיל
3. ג – היא מוכפלת
4. ב – להעביר לבניין הפעיל

חלק ט׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – יישום והעמקה

- 1. קל
- 2. הֵקִים
- 3. קוֹמֵם

חלק י׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – התאמה וכתיבה

- 1 – ב (קל)
- 2 – ה (הפעיל)
- 3 – ד (נפעל)
- 4 – א (הופעל)
- 5 – ג (התפעל (משקל פולל))

חלק י״א – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – זיהוי בסיסי

- 1. נכון – השם „פ"נ" מציין שהאות הראשונה (פ' הפועל) היא נ.
- 2. לא נכון – בחלק מהבניינים והזמנים, כמו הפעיל ועתיד קל, הנ' נבלעת ומשאירה דגש – היא לא נשמעת.
- 3. נכון – כשהנ' נבלעת באות שאחריה, היא משאירה סימן – דגש – כזכר לקיומה.

חלק י״ב – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – זיהוי בבניינים

- 1. ג – היא נבלעת ומשאירה דגש באות שאחריה
- 2. ג – קל בעבר

חלק י״ג – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – השלמה והתאמה

- 1. ל
- 2. פ
- 3. דגש

חלק י״ד – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – התאמת פועל לשורש

- 1 – ה (נ-פ-ל)
- 2 – ג (נ-ג-ע)
- 3 – ד (נ-כ-ר)
- 4 – ב (נ-ב-ט)
- 5 – א (נ-ג-ש)

חלק ט״ו – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – זיהוי מהיר

- 1. ג – ע״ו/י
- 2. א – ל״ה/י
- 3. א – מסתיים ב־וֹת
- 4. ב – פ״י/ו

חלק ט״ז – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – תרגול לפי שיטת הבלש

- 1. נכון – אחרי השמטת ה־הֵ והי של ההפעיל נשארות ו־ב־ל, והו׳ נחה בתחילת השורש.
- 2. לא נכון – הדגש בפ׳ מעיד על נ׳ שנבלעה – זו גזרת חסרי פ״נ, לא ע״ו/י.
- 3. נכון – הנ׳ נבלעת בעיקר בהפעיל, בהופעל, בנפעל ובעתיד קל.

חלק י״ז – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – השלמה והתאמה

- 1. נָפַל
- 2. הִפִּיל
- 3. יִפֹּל

חלק י״ח – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – השוואה והבנה

- 1 – ב (קָנָה)
- 2 – ג (הוֹבִיל)
- 3 – ד (קָם)
- 4 – א (הֶגִיעַ)

חלק י״ט – חזרה מסכמת – זיהוי גזרות מכל הפרקים

- 1. ג – ע"ו/י
- 2. א – מסתיים ב-וֹת
- 3. ב – הו־
- 4. ג – פ"י/ו
- 5. א – פ"נ
- 6. ב – ע"ו/י
- 7. ב – ע"ו/י
- 8. ג – השמטת מוספיות

כרטיס יציאה – מה לחפש

- התלמיד/ה מציג/ה את הסדר הנכון: הוא אתמול, בניין, השמטת מוספיות, ספירה, החלטה
- התלמיד/ה מזהה נכון את מיקום האות הנחה (ראשונה/אמצעית/אחרונה) ואת הגזרה המתאימה
- התלמיד/ה מסביר/ה שבנחים האות קיימת אך לא נשמעת או נעלמת, ואילו בחסרי פ"נ האות כלל לא נכתבת אלא מסומנת בדגש

טיפים להפעלה:

- מומלץ ללמד פרק אחד בכל שיעור, ולהתחיל תמיד בחזרה קצרה על חמשת צעדי שיטת הבלש מפרק 1
- לתלמידים מתקשים אפשר לצמצם לפעלים דו-אותיים בבניין קל בלבד ולדלג על חסרי פ"נ ועל פולל
- לתלמידים מתקדמים כדאי להוסיף דיון בהבדלים בין פ"י/ו לע"ו/י דרך מבחן הפעיל (הו__)
- כדאי לסיים כל פרק בטבלת השוואה בין הגזרה הנלמדת לגזרות קודמות, כהכנה לפרק המסכם

חוברת תרגול – בלשי השורש: גזרות הנחים

בלשי השורש – גזרות הנחים

תיכון · עולים חדשים

תוכן החוברת

1. פרק 1 – שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר
2. פרק 2 – גזרת ל"ה/י: כשהאות האחרונה נחה
3. פרק 3 – גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה
4. פרק 4 – גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה
5. פרק 5 – חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ'
6. פרק 6 – מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות

שם: _____ כיתה: _____

יצרה: רוית ראש בן ישי

חוברת תרגול – בלשי השורש: גזרות הנחים

חוברת התלמיד/ה **עולים חדשים**

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

בחוברת הזו נגלה אותיות שמתחבאות בפעלים. בכל פרק יש פעלים לבדיקה. עבדו לאט, שלב אחרי שלב, וכתבו מה גיליתם.

📖 מילון קטן:

שורש	שלוש אותיות שנושאות את המשמעות של המילה, כמו כ-ת-ב
אות נחה	אות שנכתבת אבל כמעט לא נשמעת, או נעלמת לגמרי
גזרה	קבוצת שורשים שמתנהגים אותו דבר בגלל אות מיוחדת במקום קבוע
ל"ה/י	גזרה שבה האות האחרונה בשורש היא ה' או י'
פ"י/ו	גזרה שבה האות הראשונה בשורש היא י' או ו'
ע"ו/י	גזרה שבה האות האמצעית בשורש היא ו' או י'
חסרי פ"נ	שורשים שהאות הראשונה בהם היא נ', ולפעמים היא נבלעת ומשאירה דגש
מוספיות	אותיות שמתווספות לשורש כדי לבנות בניין, כמו הִ- בהפעיל
בניין	אחת משבע התבניות שבהן נבנה הפועל: קל, נפעל, פיעל, פועל, הפעיל, הופעל, התפעל
דגש	נקודה בתוך אות שמסמנת לעיתים שאות אחרת נבלעה לתוכה

1 חלק א' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – זיהוי הצעדים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה עושים קודם כל כדי למצוא שורש?

א) ספירת אותיות ב) הוא אתמול ג) זיהוי בניין ד) השמטת מוספיות

2. כמה אותיות שורש יש ברוב המילים?

א) שתיים ב) שלוש ג) ארבע ד) חמש

3. איזו מילה עוזרת לסמן מקום באות בשורש?

א) שם ב) פעל ג) בניין ד) גזרה

4. אילו אותיות הן 'אותיות נחות'?

א) ב, כ, פ ב) ו, י, ה ג) ש, ס, ז ד) ת, ד, ט

2 חלק ב' – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – יישום על פעלים

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	אות נחה היא אות שתמיד נכתבת ונשמעת בבירור במילה	☐	☐
2	גזרה היא קבוצת שורשים שמתנהגים אותו דבר בגלל אות מיוחדת בשורש	☐	☐

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
3	הצעד השלישי בשיטת הבלש הוא השמטת מוספיות שהוסיף הבניין	☐	☐

3 חלק ג׳ – פרק 1 • שיטת הבלש: חמשת הצעדים לאיתור שורש חסר – תרגול על פעלים מהאתר

השלימו את המילה החסרה.

1. הפועל 'יקום' ב'הוא אתמול' הופך ל- _____

2. בפועל 'הפנה', אחרי השמטת מוספיות הבניין (הפעיל) נשארות האותיות פ, נ, _____

3. כאשר נשארות שתי אותיות בעבר או בהווה בלי דגש, הפועל שייך לגזרת _____

4 חלק ד׳ – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – זיהוי בסיסי

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	בגזרת פ"י/ו האות הראשונה בשורש היא תמיד ו׳, ולעולם לא י׳	☐	☐
2	הפועל הוֹבִיל שייך לגזרת פ"י/ו	☐	☐
3	בבניין נפעל, פעלים מגזרת פ"י/ו נשמעים בצליל נוֹ-, כמו בפועל נוֹלַד	☐	☐
4	רק בחמישה שורשים בלבד בניין הפעיל בגזרה זו נשמע בצליל הֵי- במקום הוֹ-	☐	☐

5 חלק ה׳ – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – תרגול והשלמה

השלימו את המילה החסרה.

1. השורש של הפועל הוֹדִיעַ הוא _____

2. בבניין נפעל, "הוא אתמול" של השורש י/ו-ל-ד נשמע _____

3. הפועל הוּבַל הוא בבניין הופעל; כדי למצוא את שורשו מעבירים אותו לבניין _____

4. בעתיד של בניין קל, השורש י-ש-ן נשמע _____ בחיריק מלא

5. אחד מחמשת הפעלים המיוחדים שבהם ההפעיל נשמע הֵי- הוא הֵיטִיב, ששורשו _____

6 חלק ו׳ – פרק 3 • גזרת פ"י/ו: כשהאות הראשונה נחה – חשיבה והרחבה

ענו בקצרה.

1. הסבירו איך מבחינים בין הוּרַד לבין הוּקַם, למרות ששניהם בתבנית זהה הו__

_____

_____

_____

2. כתבו משפט אחד עם הפועל הוֹשִׁיב, ומצאו את שורשו לפי שיטת הבלש

3. מדוע בבניין הופעל של גזרת פ"י/ו שומעים שורוק (הוּ) ולא קובוץ, כמקובל בהופעל רגיל

4. בחרו שניים מחמשת הפעלים המיוחדים בהם ההפעיל נשמע הֵי-, וכתבו את שורש כל אחד

7 חלק ז׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – זיהוי ראשוני

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	הפועל "שָׂר" הוא פועל דו-אותי מבניין קל, גזרת ע"ו/י	☐	☐
2	בבניין נפעל בגזרת ע"ו/י, "הוא אתמול" נשמע בצליל נָ-וֹ, כמו נָסוֹג	☐	☐
3	בבניין הפעיל בגזרת ע"ו/י הה׳ מנוקדת בחיריק ולא בצירה	☐	☐
4	בהופעל בגזרת ע"ו/י שומעים שורוק במקום קובוץ, כמו ב"הוּקַם"	☐	☐

8 חלק ח׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – זיהוי בבניינים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. קָם – איזה שורש?

א) ק-ו-ם ב) ק-י-ם ג) ק-מ-ם ד) ק-ם-ה

2. באיזה בניין מופיע הצליל המיוחד הֵ-יִ, כמו ב"הֵרִים"?

א) קל ב) נפעל ג) הפעיל ד) פועל

3. במשקל פולל (במקום פיעל), מה קורה באות האחרונה של השורש?

א) היא נעלמת ב) היא מקבלת דגש ג) היא מוכפלת ד) היא הופכת לה׳

4. כדי למצוא את שורשו של "הוּרַם", מה הדרך הנכונה?

א) להשאיר כמו שהוא ב) להעביר לבניין הפעיל ג) להעביר לבניין נפעל ד) להוסיף נ׳ בהתחלה

9 חלק ט׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – יישום והעמקה

השלימו את המילה החסרה.

1. פועל בעבר או בהווה שנשארות בו רק שתי אותיות בלי דגש שייך לבניין _____

2. הוֹ אתמול של השורש ק-ו-ם בבניין הפעיל הוא _____

3. במשקל פולל של בניין פיעל מהשורש ק-ו-ם, הצורה היא _____

10 חלק י׳ – פרק 4 • גזרת ע"ו/י: כשהאות האמצעית נחה – התאמה וכתיבה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. שָׂר	___	**א.** הופעל
2. הֻקִים	___	**ב.** קל
3. נָסוֹג	___	**ג.** התפעל (משקל פולל)
4. הוּקַם	___	**ד.** נפעל
5. הִתְעוֹרֵר	___	**ה.** הפעיל

11 חלק י״א – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – זיהוי בסיסי

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	בגזרת חסרי פ"נ האות הראשונה בשורש היא נ'	☐	☐
2	בכל הבניינים והזמנים הנ' בחסרי פ"נ נשמעת כרגיל	☐	☐
3	הדגש בפועל כמו הִפִּיל הוא „טביעת אצבע" של נ' שנבלעה	☐	☐

12 חלק י״ב – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – זיהוי בבניינים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה קרה לנ' במילה הגיע?

(א) היא נשמעת כרגיל (ב) היא נעלמת בלי שום סימן (ג) היא נבלעת ומשאירה דגש באות שאחריה

(ד) היא הופכת לאות ו'

2. מתי שומעים את הנ' בגזרה הזאת?

(א) הפעיל (ב) הופעל (ג) קל בעבר (ד) נפעל

13 חלק י״ג – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – השלמה והתאמה

השלימו את המילה החסרה.

1. השורש של הפועל הִפִּיל הוא נ-פ- _____

2. בעתיד של בניין קל, הפועל יִפֹּל מגיע מהשורש נ- _____ -ל

3. בפועל הֻגַּשׁ בבניין הופעל, אחרי השמטת מוספיות נשארות שתי אותיות עם _____ באות הראשונה

14 חלק י״ד – פרק 5 • חסרי פ"נ: גזרה שכנה עם דגש תמורת נ' – התאמת פועל לשורש

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. הִפִּיל	___	**א.** נ-ג-ש
2. הִגִּיעַ	___	**ב.** נ-ב-ט
3. הִכִּיר	___	**ג.** נ-ג-ע
4. הִבִּיט	___	**ד.** נ-כ-ר
5. נִגַּשׁ	___	**ה.** נ-פ-ל

15 חלק ט״ו – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – זיהוי מהיר

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. קָם – באיזו גזרה?

א) ל״ה/י ב) פ״י/ו ג) ע״ו/י ד) פ״נ

2. קָנָה – באיזו גזרה?

א) ל״ה/י ב) פ״י/ו ג) ע״ו/י ד) פ״נ

3. איך מזהים ל״ה/י בשם הפועל?

א) מסתיים ב־וֹת ב) מתחיל ב־הו ג) יש דגש באות הראשונה ד) נשארות רק 2 אותיות

4. הוֹבִיל – באיזו גזרה?

א) ל״ה/י ב) פ״י/ו ג) ע״ו/י ד) פ״נ

16 חלק ט״ז – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – תרגול לפי שיטת הבלש

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	הפועל הוֹבִיל שייך לגזרת פ״י/ו כי האות הראשונה בשורש היא ו׳ שנחה.	☐	☐
2	הפועל הִפִּיל הוא דוגמה לגזרת ע״ו/י כי נשארות בו רק 2 אותיות.	☐	☐
3	בחסרי פ״נ, בבניין קל בעבר, הנ׳ בדרך כלל נשמעת ולא נבלעת – כמו נָפַל ונָסַע.	☐	☐

17 חלק י״ז – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – השלמה והתאמה

השלימו את המילה החסרה.

1. "הוא אתמול" של השורש נ-פ-ל בבניין קל הוא _____

2. בבניין הפעיל, השורש נ-פ-ל הופך ל" _____ " ונשארות 2 אותיות עם דגש

3. עתיד בבניין קל של השורש נ-פ-ל הוא _____ (חיריק ודגש חסר)

18 חלק י״ח – פרק 6 • מסכם: זיהוי והשוואה בין כל הגזרות – השוואה והבנה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. ל״ה/י	___	**א.** הִגִּיעַ
2. פ״י/ו	___	**ב.** קָנָה
3. ע״ו/י	___	**ג.** הוֹבִיל
4. חסרי פ״נ	___	**ד.** קָם

19 חלק י״ט – חזרה מסכמת – זיהוי גזרות מכל הפרקים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. פועל עם 2 אותיות בלבד בעבר/הווה – איזו גזרה?

א) ל"ה/י ב) פ"י/ו ג) ע"ו/י ד) פ"נ

2. איך מזהים ל"ה/י בשם הפועל (כמו "ל...")?

א) מסתיים ב-וֹת ב) מתחיל ב-הו ג) יש דגש באות ראשונה ד) שתי אותיות בלבד

3. איך נשמע הפעיל בגזרת פ"י/ו?

א) הִ־ ב) הוֹ־ ג) הֵ־ ד) הֶ־

4. "הוּבַל" – איזו גזרה?

א) ע"ו/י ב) פ"נ ג) פ"י/ו ד) ל"ה/י

5. 2 אותיות עם דגש באות הראשונה – איזו גזרה?

א) פ"נ ב) ע"ו/י ג) ל"ה/י ד) פ"י/ו

6. "הֵקִים" – איזו גזרה?

א) פ"י/ו ב) ע"ו/י ג) ל"ה/י ד) פ"נ

7. מתי משתמשים במשקל פּוֹעֵל במקום פיעל?

א) ל"ה/י ב) ע"ו/י ג) פ"י/ו ד) פ"נ

8. מה עושים בצעד השלישי של שיטת הבלש?

א) העברה ל"הוא אתמול" ב) זיהוי הבניין ג) השמטת מוספיות ד) ספירת אותיות

כרטיס יציאה

תארו במילים שלכם את חמשת צעדי שיטת הבלש וסדרו אותם נכון

בחרו שלושה פעלים מגזרות שונות והסבירו איזו אות נחה בכל אחד ומדוע

הסבירו את ההבדל בין אות נחה (כמו בל"ה/י) לבין אות שנבלעת ומשאירה דגש (כמו בחסרי פ"נ)

איך הרגשתי בשיעור? ☹ 😐 🙂 😀